

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

OBOR: PROVOZ A EKONOMIKA

Téma:

Mezinárodní porovnání výsledků pěstování chmele v ČR

(TEZE)

Vedoucí diplomové práce: Ing. Marie Prášilová, CSc.

Zpracovala: Nina Horová

PRAHA 2003 ©

1. ÚVOD

Česká republika je s cca 6 000 ha chmelnic třetím největším producentem chmele ve světě. Je zároveň jediným státem, který zůstal věrný původní genetické skupině velmi jemného aromatického chmele, který proslul skrze světoznámé značky kvalitních piv.

Druhé a třetí místo patří již po několik let SRN a USA. V SRN je chmel pěstován v roce 2002 na 18 352, v USA na 11 849 ha.

1.1. CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce je zhodnotit stav českého chmelařství a sledovat jeho vývoj v porovnání s největšími producenty chmele – Německem a USA.

Prostřednictvím ukazatelů, dosažených pomocí popisných statistických charakteristik a analýzy časových řad, jsou vysvětleny příčiny a následky současné situace v chmelařství z hlediska vývoje rozsahu pěstování chmele, hektarových výnosů a produkce chmele, odrůdové skladby a směřování odrůdové přestavby, ekonomiky pěstování chmele, zejména dosahovaných prodejních cen, vývoje nákladů, tržeb a rentability a zahraničního obchodu mezi sledovanými chmelařskými státy. Cílem práce je dosáhnout vysvětlení současné recese chmelařství a dojít k závěrům, jak eliminovat vlivy, které ji způsobují.

2. LITERÁRNÍ REŠERŠE

Chmelařství na těchto územích má dlouholetou tradici a prošlo mnoha stádii rozkvětu i úpadku. V 90. sílila řada tendencí, které postupně vedly k nadprodukcí, odbytovým potížím a snížení rentability pěstování chmele. Z globálních vlivů byl tento stav způsoben především změnou trendů ve světovém chmelařství. Rozšiřovala se produkce hořkých a vysokoobsažných odrůd chmele s vysokými hektarovými výnosy a jejich zpracování na výrobky, které lépe vyhovují požadavkům pivovarů. Sílicí konkurenční boj v pivovarském sektoru zároveň vedl k úspornějším technologiím chmelení.

Česká odrůdová skladba s výhradním zastoupením jemných aromatických chmelů se tak stala nevýhodnou a zpracování chmele nevyhovující. Z domácích vlivů se projevil také změněné poměry po privatizaci a transformaci zemědělského sektoru, obchodních společností a pivovarů.

Důsledkem uvedených nepříznivých vlivů bylo snížení odbytu chmele, pokles cen, omezování podílu dlouhodobějších odbytových smluv mezi obchodníky a pěstiteli a výrazný pokles výměry obdělávaných chmelnic.

Při zpracování chmele se ustupuje od lisování hlávkového chmele a prosazují se dvě základní technologie – výroba chmelových extraktů a granulovaného chmele. Důraz je kladen na kvantifikaci a uchování kvalitativních znaků účinných látek, tj. chmelových pryskyřic, tříslovin a silic a na sledování vnějších kvalitativních parametrů (např. obsah cizích příměsí, poškození hlávek a vlhkost chmele)

Při hodnocení chmele je používáno rozdělení do čtyř tříd nebo do dvou jakostí – standardní a tolerované. Základní nákupní cena je vztažena na standardní jakost. U standardní jakosti může být i základní cena zvýšena odstupňovaným cenovým příplatkem za lepší kvalitu jakostních znaků, než je jakost minimální. U tolerované jakosti je tato základní cena odstupňovaně snížena v rámci rozpětí jakosti a může být i zvýšena za jakostní ukazatele ve kterých hodnoty odpovídají standardní jakosti.

Chmel je dodáván pivovarům převážně prostřednictvím obchodních firem, které uzavírají s pěstiteli na odběr několikaleté smlouvy. Obchodní firmy v ČR jsou sdruženy v rámci Unie obchodníků a zpracovatelů chmele.

Pro prodej, dodávky a obchodování s chmelem se používají jakostní kritéria uvedená v ČSN 46 2110 a zejména kritéria uvedená v zákonu o ochraně chmele č. 97/1996 Sb. V EU je chmel právně upraven formou nařízení Komise a Rady EU a to znamená, že okamžikem vstupu budou tyto právní předpisy přímo platné na našem území a budou mít přednost před českou právní úpravou. Základní úprava je obsažena v Nařízení Rady 1696/71.

3. CHARAKTERISTIKA PĚSTITELSKÝCH ZEMÍ

V rámci České republiky se chmel pěstuje ve třech tradičních oblastech, z nichž největší je oblast Žatecká (76,8%), dále jsou zde oblasti Ústěcká (10,8%) a Tršická (12,4 %). V roce 2002 je celková plocha chmele v ČR 5968 ha, z toho 5639 ha velmi jemného aromatického Žateckého poloraného červeňáku, 152 ha Sládka, 141 ha Premianta a 19 ha Boru, které jsou zástupci hořkých odrůd, a 3 ha odrůdy Agnus, která je první českou superhořkou odrůdou. Průměrné CZV chmele jsou cca 130 000 Kč/tunu.

V SRN existuje v současné době 5 hlavních pěstitelských oblastí. Největší je Hallertau s výměrou 14 215 ha (77,5 %), dalšími jsou Elbe-Saale, Tettang, Spalt a Hersbruck. Mezi nejrozšířenější aromatické odrůdy v Německu lze zařadit především odrůdy Perle a

Hersbrucker, z hořkých odrůd se nejvíce pěstuje odrůda Northern Brewer, mezi vysokoobsažnými je rozhodující odrůda Magnum. Průměrné ceny chmele se pohybují okolo 6,5 DM/kg sušeného chmele.

V USA je v současné době pěstování chmele rozděleno do tří oblastí na západě země – Washington (72%) – s největší pěstitelskou oblastí Yakima Valley, Oregon (19%), kde se nachází oblast Willamette Valley a Idaho (9%), na jehož území jsou oblasti Bonners Ferry Area a Caldwell Region. Nejvýznamnější aromatickou odrůdou je Willamette, v menší míře jsou pak pěstovány odrůdy Tettnang a Cascade. U hořkých odrůd je dominantní odrůdou Cluster a mezi nejvýznamnějšími vysokoobsažnými odrůdami pak Nugget a Gallena. [8] Průměrné ceny chmele dosahují cca 4,2 USD/kg.

4. ANALÝZA DOSAŽENÝCH VÝSLEDKŮ

Ve všech sledovaných státech docházelo v letech 1995 až 2002 k redukci sklizňových ploch chmele, přičemž nejvýraznější byla v ČR a to 40,47 %, v USA činila 32,26 % a v SRN 16,14 %. V souvislosti s poklesem sklizňových ploch dochází v tomto období rovněž ke snižování produkce. V poklesu produkce v letech 1995 až 2002 je na prvním místě opět ČR (36,46 %), v USA se produkce snížila o 27,64 % a v Německu o 22,41 %. Pokles množství vyrobeného chmele je s výjimkou Německa nižší než pokles sklizňových ploch z důvodu růstu hektarových výnosů v ČR a USA v tomto období.

Odrůdová skladba se ve sledovaných státech liší. Česká republika je téměř výhradním pěstitelem jemného aromatického chmele, podíl NČO sice vzrostl v roce 2002 na 5,23 %, v blízké budoucnosti se však nepředpokládá významnější orientace na tuto skupinu odrůd. Naopak v USA jsou pěstovány hořké a vysokoobsažné odrůdy cca na 2/3 sklizňové plochy. V Německu jsou podíly těchto dvou skupin odrůd přibližně na 50 %.

Náklady na pěstování chmele v ČR zaznamenaly výrazný nárůst po liberalizaci cen. Nejvíce se zvýšily ceny pohonných hmot, elektrické energie, přípravků na ochranu rostlin, náhradních dílů zemědělských strojů a průmyslových hnojiv. Vzrostly ceny také chmelových sádí a kořenáčů, mechanizačních prostředků a chmelových konstrukcí.

Ceny chmele v ČR se dostaly pod úroveň potřebnou k úhradě nákladů již v první polovině 90. let a většina podniků dosahuje z pěstování chmele ztráty a záporné rentability. Ceny chmele jsou nedostačující také v SRN a USA a ani v těchto státech není chmelařství rentabilní.

Export chmele z ČR činí přibližně 80 % produkce. V letech 1994 až 2002 vývoz chmele z České republiky klesal a to meziročně průměrně o 4,37 %. Výrazný pokles zaznamenává export surového, naopak vývoz granulovaného chmele mírně roste. Do Německa je vyvážen převážně surový chmel pro další zpracování. Export chmele do USA není významný. V budoucnosti lze předpokládat rostoucí poptávku po granulovaném chmelu, který lépe vyhovuje požadavkům pivovarů.

Import chmele do ČR činí cca 1 100 t chmele a chmelových výrobků. Ze SRN je dovážěn především surový chmel, který je v ČR zpracováván, zvyšuje se však také dovoz granulovaného chmele a chmelového extraktu. Z USA je importován pouze chmelový extrakt. Nadále se předpokládá rostoucí dovoz chmelového extraktu z hořkých a vysokoobsažných odrůd.

5. ZÁVĚR

Světové chmelařství se v současné době nachází ve fázi recese, která nastala v důsledku nerovnováhy na trhu, způsobené nadprodukcí a kumulací zásob chmele. Situace, kdy nabídka převyšuje poptávku, je příčinou ztíženého odbytu chmele a snižování jeho prodejních cen. Nadbytek chmele se podepsal na ekonomické situaci všech pěstitelů chmele. Nejhorší období zažívají pěstitelé, kteří nemají odbyt zajištěn dlouhodobými smlouvami a snaží se ho prodat na volném trhu často za velmi nízké ceny. Problémy mají i pěstitelé, kteří nezareagovali na klesající poptávku redukcí ploch a snížením produkce, a pěstitelé, kteří nepřizpůsobili svou odrůdovou skladbu novým trendům v poptávce.

Rozsah pěstování ovlivňuje přímo nabídku a jeho regulace je významným faktorem utváření rovnováhy na trhu. Sledování poptávky a její vyhodnocení by mělo být prvořadým cílem v rozhodování pěstitelů o plánované produkci chmele a to nejen z hlediska množství, ale také s ohledem na strukturu poptávky po různých odrůdách a různém způsobu zpracování a dodávek chmele.

Mezi další faktory ovlivňující ekonomiku výroby chmele patří investice do nových sklizňových, posklizňových a zpracovatelských technologií a obnova chmelnic. Za tímto účelem lze využít finančních podpor státu. Náklady na pěstování chmele je třeba snižovat správnou regulací zemědělské techniky, snahou o úsporný chod zařízení, využíváním alternativních zdrojů energie a účelnou kvalifikací pracovníků.